

الکافی (کلینی)

کتاب کافی از قدیمی‌ترین و معتبرترین کتاب‌های روایی شیعه می‌باشد که در عصر **غیبت صغری** نگاشته شده است. این کتاب توسط یکی از برجسته‌ترین روات و فقهای شیعه نگاشته شده است که تا کنون مانند آن نگاشته نشده و در طول بیش از هزار سال پیوسته مورد توجه و عنایت خاص علما و فقهای شیعه قرار داشته و بزرگان شیعه در منابع مهم روایی و تألیفات ارزشمند خود به آن **استناد** نموده‌اند. این کتاب شامل روایات پیامبر و اهل بیت آن حضرت علیهم السلام است که در آن به علوم و معارف اسلامی به بهترین شکل اشاره شده و با ترتیبی زیبا ارائه شده است. این کتاب فاصله زمانی کمی با اصول معتبر و اولیه شیعه دارد که از آنها گرفته شده و علاوه بر آن از دقت و گزیده‌گویی بالایی نیز برخوردار است. ابو جعفر، محمد بن یعقوب کلینی رازی از برجسته‌ترین علمای شیعه در آغاز قرن چهارم هجری (متوفای ۲۴۹ هجری) است.

فهرست مندرجات

- ۱ - درباره مولف
- ۱.۱ - مقام علمی
- ۲ - معرفی کتاب
- ۳ - ارزش و اعتبار کتاب
- ۴ - سخنان علما درباره کتاب
- ۵ - انگیزه نگارش
- ۶ - ویژگی‌های کتاب
- ۷ - روایات کتاب
- ۸ - شروح و تعلیقات
- ۸.۱ - شرح‌های کتاب
- ۸.۲ - حواشی کتاب
- ۸.۳ - ترجمه فارسی
- ۸.۴ - تحقیق
- ۹ - عناوین کتاب
- ۱۰ - نسخه شناسی
- ۱۰.۱ - نسخه‌های خطی
- ۱۱ - پانویس
- ۱۲ - منبع

درباره مولف

ثقة الإسلام، شیخ المشایخ، محمد بن یعقوب بن اسحاق کلینی رازی، از بزرگان شیعه در زمان **غیبت صغری** است که در نیمهٔ دوم قرن سوم و نیمه اول قرن چهارم هجری از بزرگترین محدثین شیعه به شمار می‌رفت. او در عهد امامت امام یازدهم، در دهی به نام **کلین** در ۲۸ کیلومتری شهر ری و در خانه‌ای مملو از عشق و محبت به **اهل بیت علیهم السلام** چشم به جهان گشود.

← مقام علمی

عظمت و بزرگی کلینی در میان **اهل تسنن** به قدری است که ابن اثیر روایتی از پیامبر نقل می‌کند که فرمود: «خداوند در آغاز هر قرن شخصی را برمی‌انگیزد که دین او را زنده و نامدار نگه‌دارد.» آنگاه به گفتگو پیرامون این حدیث پرداخته و می‌گوید: احیا کننده مذهب شیعه در آغاز قرن اول هجری **محمد بن علی امام باقر علیه السلام**، در ابتدای قرن دوم **علی بن موسی امام رضا علیه السلام** و در ابتدای قرن سوم **ابو جعفر محمد بن یعقوب کلینی رازی** بوده است.

معرفی کتاب

کتاب کافی شامل مجموعه **روایات اصول دین** و **فروع دین** است که از **انمه** - علیهم السلام - روایت گردیده است. شیخ با سفر به شهرها و روستاهای سرزمینهای اسلامی و ارتباط با **روایان احادیث** و دستیابی به **اصول چهارصدگانه شیعه**، که **باران انمه** - علیهم السلام - نگاشته بودند و با ارتباط با **نواب خاص امام زمان** - علیه السلام - مجموعه ای ارزشمند و اثری گرانبها و کتابی معتبر و جامع به نگارش در آورد.

این کتاب از قدیمی‌ترین و معتبرترین **کتاب‌های روایی شیعه** می‌باشد که در عصر **غیبت صغری** توسط یکی از برجسته‌ترین روات و فقهای شیعه نگاشته شده است و در طول بیش از هزار سال پیوسته مورد توجه و عنایت خاص **علما و فقهای شیعه** قرار گرفته و بزرگان شیعه در منابع مهم **روایی و تألیفات** ارزشمند خود به آن استناد نموده‌اند.

این کتاب فاصله زمانی کمی با اصول معتبر و اولیه شیعه دارد که از آنها گرفته شده و علاوه بر آن از دقت و گزیده‌گویی بالایی نیز برخوردار است.

شیخ مفید می‌فرماید: کتاب کافی از بهترین کتاب‌های شیعه و پر فایده‌ترین آنهاست.

شهید اول، **محمد بن مکی** می‌فرماید: کتاب کافی، **کتاب روایتی** است که تا کنون اصحاب و **علما** ی شیعه مانند آن را نگاشته‌اند.

فیض کاشانی می‌فرماید: کتاب کافی ارزشمندترین و معتبرترین و کاملترین و جامعترین کتاب از **کتب اربعه** است زیرا بر خلاف بقیه **کتب اربعه**، علاوه بر **فروع دین و ابواب فقه**، شامل **اصول دین** نیز می‌باشد و **روایات غیر صحیح** و ضعیف هم در آن وجود ندارد.

شهید ثانی می‌فرماید: کتاب کافی آبی شیرین، زلال و گواراست و به جان خودم سوگند که همانند آن نگاشته نشده است و از ارزش کتاب می‌توان به منزلت و جلال و بزرگی مؤلف آن نیز پی برد.
علامه مجلسی می‌فرماید: کتاب کافی با ضابطه‌ترین و کامل‌ترین **کتاب روایی** و بهترین و بزرگترین تألیف **مذهب** بر حق **شیعه** است.

ارزش و اعتبار کتاب

کتاب کافی از قدیمی‌ترین و معتبرترین کتاب‌های روایی شیعه می‌باشد که در عصر **عبت صغری** نگاشته شده است. این کتاب توسط یکی از برجسته‌ترین رواات و فقهای شیعه نگاشته شده است که تا کنون مانند آن نگاشته نشده و در طول بیش از هزار سال پیوسته مورد توجه و عنایت خاص علما و فقهای شیعه قرار داشته و بزرگان شیعه در منابع مهم روایی و تألیفات ارزشمند خود به آن **استناد** نموده‌اند. این کتاب شامل روایات پیامبر و اهل بیت آن حضرت علیهم السلام است که در آن به علوم و معارف اسلامی به بهترین شکل اشاره شده و با ترتیبی زیبا ارائه شده است. این کتاب فاصله زمانی کمی با اصول معتبر و اولیه شیعه دارد که از آنها گرفته شده و علاوه بر آن از دقت و گزیده‌گویی بالایی نیز برخوردار است.

سخنان علما درباره کتاب

شیخ مفید می‌فرماید: «الکافی هو من أجلّ كتب الشيعة وأكثرها فائدة». کتاب کافی از بهترین کتاب‌های شیعه و پر فایده‌ترین آنهاست.
شهید اول ، محمد بن مکی می‌فرماید: «کتاب الکافی فی الحدیث الذی لم یعمل الاصحاب مثله». کتاب کافی، کتاب روایتی است که تا کنون اصحاب و علمای شیعه مانند آن را نگاشته‌اند.
فیض کاشانی می‌فرماید: «الکافی أشرفها وأوثقها وأتمها وأجمعها لاشتماله على الأصول من بينها و خلوها من الفضول و شینها». کتاب کافی ارزشمندترین و معتبرترین و کاملترین و جامعترین کتاب از کتب اربعه است زیرا بر خلاف بقیه کتب اربعه، علاوه بر فروع دین و ابواب فقه، شامل اصول دین نیز می‌باشد و روایات غیر صحیح و ضعیف هم در آن وجود ندارد.
شهید ثانی می‌فرماید: «الکتاب الکافی و المنهل العذب الصافی، و لعمری لم ینسج علی منواله، و منه یعلم قدر منزلته و جلاله حاله». کتاب کافی آبی شیرین، زلال و گواراست و به جان خودم سوگند که همانند آن نگاشته نشده است و از ارزش کتاب می‌توان به منزلت و جلال و بزرگی مؤلف آن نیز پی برد.
علامه مجلسی می‌فرماید: «أضبط الأصول و أجمعها، و أحسن مؤلفات الفرقة الناجية و أعظمها». کتاب کافی با ضابطه‌ترین و کامل‌ترین کتاب روایی و بهترین و بزرگترین تألیف مذهب بر حق شیعه است.

انگیزه نگارش

شیخ کلینی این کتاب را به درخواست یکی از دوستان خود به نگارش درآورده است. وی در مقدمه کتاب می‌فرماید: «و ذکرّت أن أموراً قد أشکلت علیک، لا تعرف حقائقها لاختلاف الروایة فیها و أنك تعلم أن اختلاف الروایة فیها لاختلاف عللها و أسبابها و أنك لا تجد بحضرتک من تذاکره و تفاوضه ممن تتق بعلمه فیها و قلت إنک تحب أن یكون عندک کتاب کاف یرجع الیه المسترشد، و یأخذ منه من یرید علم الدین و العمل به بالأثار الصحیحة عن الصادقین علیهم السلام و السنن القائمة التي علیها العمل و بها یؤدی فرض الله عز و جلّ و سنة نبیه صلی الله علیه و آله و سلم و قلت لو کان ذلك رجوت أن یكون ذلك سببا بتدارک الله بمعونته و توفیقه لإخواننا و أهل ملتنا و یقبل بهم إلی مرادهم... و قد بسّر الله و له الحمد تألیف ما سألت و أرجو أن یكون بیحیث توخیت فمهما کان فیہ من تقصیر فلم تقصر نیتنا فی إهداء النصیحة إذ کانت واجبة لإخواننا و أهل ملتنا مع ما رجونا أن نکون مشارکین لکل من اقتبس منه و عمل بما فیہ فی دهرنا هذا و فی غایره الی انقضاء الدنیا».^[1]
یعنی برادر! اموری را فرموده بودید که بر شما مشکل گشته و حقایق آنها را نمی‌دانید چرا که روایات مختلفی درباره آنها وارد شده و **اختلاف** روایات نیز به دلیل اختلاف علل و اسباب آن است و کسی که بتوانی با او مذاکره و مباحثه نمایی نیز در **اختیار** نداری و گفته بودی دوست داری کتابی داشته باشی که شامل تمام علوم و معارف دین باشد و دانشجو و دانشمند نیز بتوانند به آن مراجعه نمایند و از آن علم دین را فرا گرفته و به آن عمل نمایند و آن گرفته شده از روایات صحیح از ائمه علیهم السلام و سنت های پا برجای باشد که به آنها عمل می‌شود و واجبات الهی و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به وسیله آنها عمل می‌شود. و گفته بودی که امید واری به یاری و توفیق خداوند این کتاب وسیله‌ای گردد برای مراجعه دیگر برادران و پیروان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام و موجب راهنمایی آنها گردد...
و خدا را شکر که نگارش کتابی را که درخواست نموده بودید آسان ساخت و امیدوارم که همانگونه باشد که **انتظار** داشتید و اگر کوتاهی در آن باشد، در خیر خواهی خود هیچ کوتاهی نکرده‌ام چرا که نیت خیر برای برادران دینی و اهل مذهب حق **واجب** است. به امید آنکه ما نیز در ثواب کسانی که آن را فرا گرفته و به آن عمل می‌کنند در این زمان تا پایان دنیا شریک باشیم.

ویژگی‌های کتاب

۱- از ویژگی‌های مهم این کتاب، هم عصر بودن مؤلف آن یا سفرای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و دسترسی داشتن وی به آنها است. خصوصا که سفرای آن حضرت در شهر بغداد بودند و کلینی نیز در آن شهر بوده و سال وفات وی مصادف با سال وفات آخرین سفیر امام عصر ارواحنا له الفداء علی بن محمد سمری بوده است. ۲- مؤلف در این کتاب مقید به ذکر کل سند تا امام **معصوم** علیه السلام است و این خود ارزش و اعتبار خاصی را به روایات کتاب می‌دهد. ۳- در این کتاب روایات به ترتیب اعتبار آورده شده‌اند و روایات اول هر باب از جهت سند و **اعتبار** از درجه بالاتری برخوردارند. ۴- این کتاب شامل تمام علوم و معارف اسلامی است که از اهل بیت علیهم السلام روایت شده و به دست مؤلف آن رسیده و شامل اکثر مباحث عقیدتی و فقهی است.

روایات کتاب

کتاب کافی شامل بیش از ۱۶ هزار روایت است که این تعداد روایت از تمام روایات صحاح سته نیز بیشتر است.

شروح و تعلیقات

برخی از شروح اصول و فروع کافی عبارتند از:
الثشافی فی شرح الکافی، **خلیل بن الغازی القزوینی**
شرح اصول کافی، **امیر اسماعیل خاتون آبادی**؛
شرح اصول کافی، **مولی محمد امین بن محمد شریف**؛
شرح اصول کافی، **ح سین السجاسی الزنجانی**؛
شرح اصول کافی، **محمد حسین یحیی النوری**؛
شرح فروع کافی، **خلیل القزوینی**؛
شرح فروع کافی، **آغا محمد هادی بن المولی محمد صالح المازندرانی**؛
شرح الکافی (**مرآة العقول**)، **علامه محمد باقر مجلسی** ...

← شرح های کتاب

۱- جامع الأحادیث و الأقوال نوشته شیخ فاسم بن محمد بن جواد بن الوندی متوفی بعد از سال ۱۱۰۰ هجری. ۲- الدر المنظوم من کلام المعصوم نوشته شیخ علی بن محمد بن حسن بن زین الدین شهید ثانی، درگذشته ۱۱۰۴ هجری. ۳- شرح ملا صدرای شیرازی، درگذشت ۱۰۵۰ هجری. ۴- مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول نوشته علامه مجلسی، درگذشته به سال ۱۱۱۰ هجری. ۵- الوافی نوشته فیض کاشانی متوفای ۱۰۹۱ هجری.

← حواشی کتاب

۱- حاشیه علامه مجلسی. ۲- حاشیه ابو الحسن شریف فتونی عاملی متوفای ۱۱۲۸ هجری. ۳- حاشیه سید میر ابو طالب بن میرزا بیک فندرسکی از افاضل اوائل قرن دوازدهم هجری. ۴- حاشیه شیخ زین الدین ابو الحسن علی بن شیخ حسن صاحب معالم. ۵- حاشیه شیخ محمد بن حسن بن زین الدین شهید ثانی معروف به شیخ محمد سبط عاملی درگذشت سال ۱۰۲۰ هجری.

← ترجمه فارسی

۱- تحفة الاولیاء نوشته محمد علی بن حاج محمد حسن اردکانی. ۲- الصافی شرح اصول کافی و شرح فروع کافی نوشته شیخ خلیل بن غازی قزوینی خلاصه. محمد جعفر بن محمد صفی ناعسی فارسی این کتاب را خلاصه کرده است.

← تحقیق

بر این کتاب تحقیقات فراوانی نگاشته شده است مانند: ۱- رموز التفاسیر الواقعة فی الکافی و الروضة نوشته مولی خلیل بن غازی قزوینی. ۲- جامع الرواة نوشته حاج محمد اردبیلی از شاگردان علامه مجلسی. ۳- الفوائد الکاشفة نوشته محمد حسین طباطبایی تبریزی. ۴- البیان البدیع نوشته سید حسن صدر. ۵- رجال الکافی حاج سید حسین طباطبائی بروجردی.

عناوین کتاب

مطالب کتاب تحت این عناوین آمده است: العقل و الجهل - فضل العلم - التوحید - الحجة - الإیمان و الکفر - الدعاء - فضل القرآن - العشرة - کتاب الطهارة - الصلاة - الزکاة - الصیام - الحج - الزیارات - الجهاد - المعیشة - النکاح - العقیقة - الطلاق - العتق - التدبیر - الكتابة - الصيد - الذبائح - الأطعمة - الأشربة - الزي و التجميل - المرءة - الدواجن - الوصایا - الموارث - الحدود - الدیات - الشهادات - القضاء و الأحکام - الأیمان - النذور - الکفارات - الروضة.

نسخه شناسی

نسخه ای از کتاب کافی به زبان عربی و به تصحیح علی اکبر غفاری در ۸ جلد توسط دار الکتب الإسلامیة در سال ۱۴۰۸ هجری قمری در تهران به چاپ چهارم رسیده است. چاپ اول این کتاب در سال ۱۲۸۸ ه ق می باشد. نسخه دیگری از کتاب کافی به زبان عربی در ۱۵ جلد به تصحیح پژوهشگران مرکز تحقیقات دار الحدیث در سال ۱۴۲۹ هجری قمری توسط انتشارات دار الحدیث للطباعة و النشر به چاپ رسیده است.

← نسخه‌های خطی

۱- نسخه‌ای در خزانه نسخه‌های خطی کتابخانه حضرت آیه الله نجفی مرعشی در شهر مقدس قم. تاریخ نگارش این نسخه ۱۰۷۱ هجری است و در محضر علامه مجلسی نیز قرائت شده است. ۲- نسخه‌ای دیگر در خزانه نسخه‌های خطی کتابخانه حضرت آیه الله نجفی مرعشی در شهر مقدس قم. تاریخ نگارش این نسخه ۱۰۹۲ هجری است و تعلیقه‌های فراوانی به خط شیخ حر عاملی بر آن است. ۳- نسخه دیگری در خزانه نسخه‌های خطی کتابخانه حضرت آیه الله نجفی مرعشی در شهر مقدس قم. این نسخه تصحیح و مقابله شده و تعلیقه‌های فراوانی از شرح مولی صالح مازندرانی بر آن است.

پانویس

۱. ↑ الاصول من الکافی، ج ۱، ص ۸.

منبع

نرم افزار جامع فقه أهل البيت عليهم السلام، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی سایت اندیشه قم، برگرفته از مقاله «الکافی».

رده‌های این صفحه : تراجم | حدیث شناسی | محدثین شیعه | کتب حدیثی شیعه | کتب اربعه